

Beretning

NÆM 1992:017

Sortebrødrekløstret i Næstved

Kirkefløjen

Næstved bys markjorde,

Sct. Mortens sogn,

Tybjerg herred, Storstrøms amt.

Stednr. 05.07.07.

Indholdsfortegnelse.

Forhistorie	2
Områdets topografi	2
Målesystem	3
Undersøgelsen	3
Felt N	3
Felt L	4
Felt M	5
Sammenfatning	5

Bilag

Lagbeskrivelser

Tegningsliste

Fotoliste

Tegninger.

Forside: Rekonstruktionsskitse af Sortebrødreklostrets fir-fløjede anlæg på baggrund af de seneste arkæologiske undersøgelser. Kirken udgør nordfløjen.

Forhistorie.

Da Næstved kommunes tekniske afdeling ved stadsgartner Kurt Petersen ønsker at omlægge Sortebrødreanlægget og evetuellet markere det fredede klosteranlægs beliggenhed i parken, blev der åbnet mulighed for at videreføre de arkæologiske undersøgelser, herunder at fastlægge kirkefløjens udstrækning mod øst og vest.

Områdets topografi.

Sortebrødreklostret i Næstved blev stiftet i 1242, og i 1277 modtog dominikanermunkene i Næstved testamentariske gaver for at "de uforstyrret kan beholde den grund på hvilken de bor". I 1277 var kirkefløjen endnu ikke færdigbygget, idet klostret i 1292 modtog en testamentarisk gave på 3 mark til kirkens opførelse af Gyde, enke efter Esbern Karlsen. Kirken må formodes at stå færdig lige omkring 1300. Sortebrødreklostret i Næstved blev nedlagt 1531 og overtoges kort tid derefter af Kronen. Klosterbygningerne blev nedrevet i midten af 1500-årene: kun de to udstikkerfløje syd og øst for det fir-fløjede anlæg blev stående og omdannedes til herregården Sortebrødregård. Ifølge rådmand Klingberg's oplysninger i sin indberetning om Næstved fra 1743/44 stod kirkefløjen i 1743 stadig som synlig ruin.

Indtil for få år siden (Palle Birk Hansen: Sortebrødreklostret i Næstved. i Liv og Levn 3 - 1989) antog man, at kirkefløjen i 1500-årene var blevet omdannet til Sortebrødregårds nordfløj. Begravelser fundet i Sortebrødrestræde og på parkeringspladsen modsagde dog denne antagelse og hovedanlægget blev forsøgsvis flyttet, således at det fir-fløjede anlæg ikke havde udgjort en del af Sortebrødregård, men havde sin beliggenhed nord herfor i Sortebrødreanlægget. Iagttagelserne førte til, at der blev foretaget en sonderende undersøgelse i 1991 (NEM 1991:125) bestående af to 0.8 m brede korslagte grøfter i Sortebrødreanlægget. I disse grøfter fremkom fundamenter og fundamentsgrøfter efter et fir-fløjet anlæg med korsgang. Udfra de fremkomne bygningslevn var det muligt at rekonstruere en del af anlæggets udseende: undtaget var dog fløjenes afslutninger og kirkens øst-vestlige udstrækning. En undersøgelse i 1992 (NEM 1992:007) viste dog, at fløjene ikke har været sammenbygget og at øst-, syd- og vestfløjen hver har haft et grundareal på ca. 168 m² (bygningerne har været ca. 8 x 21 m). De tre fløje har sandsynligvis bestået af kælder, stueplan og første etage.

De spor af kirkefløjen, der blev udgravet i 1991, viste at kirken bestod af en sydlig korsgangsmur, en 3.8 m bred korsgang (evt. et sydligt sideskib), et 8.8 m bredt skib og et 5.4 m bredt nordligt sideskib. Alle fundamenter, med undtagelse af det sydlige korsgangsfundament, var

meget nedbrudte og optrådte som plyndrede fundamentsgrøfter.

Ved udgravningerne i kirkefløjen fremkom flere forstyrrede begravelser foruden profilsten og kalkmalerirester, der alt godtgjorde, at der var tale om en kirkefløj.

Det oprindelige klosteranlæg lå i Sortebrødreanlægget, dog var østfløjens østlige afslutning beliggende i parkeringspladsen øst for anlægget.

Målesystem.

Fixpunktet var K-16-9194, transformator NKE nr. 42 på Sortebrødrestredets parkeringsplads, punkt i sydfacade sokkel: 10.97 m DDN, system GI. Daglig anvendtes et punkt på Ostenfeldt's Stiftelses sokkel ved NV-hjørnet: kote 8.20 m DDN.

Felterne blev målt ind i forhold til Ostenfeldt's Stiftelse af landinspektør Otto Eriksen, Næstved.

Undersøgelsen.

Undersøgelsen fandt sted i dagene 27. april til 1. maj 1992.

Udgravningerne blev foretaget af museumsassistent Peter Randrup Frederiksen og, som daglig leder, cand.mag. Jette R. Orduna.

Maskingravningen udførtes af entreprenørfirmaet Kurt Pedersen, Næstved.

Undersøgelsen blev finansieret af Næstved Kommunes tekniske afdeling.

Felt L blev udlagt fra det nordre sideskibs sydlige afslutning, langs nordmuren til sideskibets østlige afslutning med en sydgående udstikker til murforløbet mellem sideskibet og skibet. Feltet var mellem 0.8 og ca. 2 meter bredt (se fladetegninger) og feltet skar tværs gennem undersøgelsesgrøften fra 1991.

Felt M blev anlagt tæt ved parkens østlige gangsti i øst-vestlig retning med det formål at ramme korets østlige afslutning. Feltet var 0.6 m bredt og ca 6 meter langt.

Felt N anlagdes i en parkeringsbås tæt op ad parkanlægget ligeledes med det formål at nå korets østlige afslutning. Feltet var fundtomt.

Felt N.

Felt N anlagdes i en parkeringsbås på Sortebrødrestredets parkeringsplads udfra en antagelse om, at korets afslutning havde fulgt den østlige afslutning af østfløjen. Korets østlige udstrækning ville være begrænset af Sortebrødresøens placering øst for det firfløjede anlæg.

I feltet fremkom et ca 0.3 - 0.5 m tykt kulturlag med meget få nedbrydningsmaterialer. Kulturlaget lå direkte

over undergrundssandet og der var ingen entydige spor efter begravelser og ejheller slamaflejringer. Der blev ikke foretaget opmålinger i feltet.

Felt L.

Felt L blev, som nævnt, anlagt med det formål at nå kirkefløjens vestlige og østlige afslutning. Fordi der kun var ganske få spor efter kirkens vestlige afslutning og det kunne formodes, at den østlige afslutning ville være vanskelig at fastslå præcist, blev feltet anlagt således at sideskibets nordmur løb midt i feltet. En udstikkergrøft anlagdes i sydlig retning for at ramme muren mellem sideskib og skib og dermed stadfæste, dels at der var tale om skibets vestlige afslutning, dels at skibets æfgrænsning mod vest enten var den samme som sideskibets eller eventuelt vestligere.

I feltet fremkom et kraftigt opfyldningslag, LA, med store mængder keramikskår, størstedelen fra renæssancen, foruden fragmenter af grønglaserede kakler, større teglstensgulvfliser og enkelte profilsten, et enkelt skår af en middelalderlig kande samt en mønt, 1 skilling fra 1860(LF). Opfyldningslaget er sandsynligvis hentet andetsteds fra og mønten antyder, at kirkeruinen først endeligt er blevet tildækket efter 1860.

Sideskibets vestlige afslutning fremkom i form af kun én større marksten med mindre sten omkring, LM. Fundamentsstenen lå i et tyndt muldlag direkte ovenpå undergrundssandet LE.

Ca. 2 meter østligt for LM lå en større samling marksten, LK, der sandsynligvis har udgjort underlag for en stræbepille. Underlaget lå i et tyndt muldlag direkte på undergrundssandet.

En enkelt større marksten, LJ, lå i sideskibets nordmurs "fundamentsgrøft".

En egentlig fundamentsgrøft fremkom ikke, sideskibets afslutning fremstod som et skel med et sandlag, LH og LF indeholdende begravelser indenfor murforløbet, og undergrundssand i fundamentsgrøften. I undergrundssandet, LE, lå overalt teglbrokker, der viser, at sandet er omrodet. I sandlaget LH var en nedgravning fyldt med små mørtelfragmenter med kalkmalerirester i farverne grøn, gul og rød.

Ca. 9 meter i østlig retning fra stræbepilleunderlaget LK lå endnu et formodet underlag for en stræbepille LD. Østligt for LD fremkom sideskibets østlige afslutning i form af to meget store marksten i en fundamentsgrøft, LC, bestående af sandblandet muld med mange teglstumper.

Sideskibet har dermed været 20 meter langt i øst-vestlig retning og 5.4 meter bredt.

Bredden blev fastslået i 1991-undersøgelsen og ligeledes ved denne undersøgelse i form af en 0.8 meter bred grøft i sydlig retning. Heri fremkom i et kraftigt en meter tykt nedbrydningslag, en enkelt fundamentssten LN.

Felt M.

Da korets østlige afslutning ikke fremkom i felt N, blev der åbnet et mindre felt umiddelbart vest for parkens østlige gangsti. Feltet var, som nævnt, 0.6 x 6 meter. Ved maskingravningen fremkom ingen fundamentssten.

I feltet fandtes i undergrunden nedgravninger efter mindst 5 begravelser (hvoraf MG3 sandsynligvis er en barnegrav), der ikke blev gravet ud, -kun kistesøm blev taget op da de lå i afrensningsslaget.

Korets østlige afslutning sås kun som en plyndret fundamentsgrøft i nord- og sydprofilen.

Fundamentsgrøften, MK, var ca. 1.2 m bred og bestod af mørtel- og murbrokker iblandet sand. Under den plyndrede fundamentsgrøft sås i nordprofilen omkring og under MK et lag omrodet undergrundssand med enkelte teglbrokker, ML, mens der i sydprofilen under fundamentsgrøften var et lag af muldblandet sand, MF. Denne uensartethed må skyldes begravelserne. En begravelse, MG3, må være ældre end opførelsen af korets østgavl, idet den lå direkte under fundamentsgrøften.

At der var tale om en fundamentsgrøft og ikke en tilfældig nedgravning, blev understreget af fundet af flere gulvlag/afretningslag, MB, MC, MD, ME og MF.

I nordprofilen var lagene MH, MB, MC, MD, ME og MF tydeligvis gennemskåret af begravelsen MG1. I sydprofilen var lagene MD, ME og MN ligeledes gennemskåret af en begravelse MG5, mens gulvlaget MO, som var en difus blanding af sand, brændt sand, knust tegl og kalkpletter, lå op til fundamentsgrøften MK.

I felt M opsamledes enkelte fragmenter af 17-1800-tals keramik foruden en grønglaseret teglflise.

Den fremdragne fundamentsgrøft må tolkes som værende en del af korbueunderlaget, eventuelt et trappeparti i forbindelse med korbuen.

Kirkens propotionering synes at vise, at kirken kun har haft et nordligt sideskib, mens der mod syd har været en korsgang, der er bredere end de øvrige (3.8 meter mod 1.4 meter).

Sammenfatning.

I felt L fremkom sideskibets nordlige langvæg samt afslutningen mod vest og øst. Sideskibet har været 20 meter langt og 5.4 meter bredt. Om det har været adskilt fra skibet af søjler eller en mur, lod sig på grund af bevaringsforholdene ikke fastslå.

I felt M fremkom korets østgavl i form af en plyndret fundamentsgrøft. Flere tynde gulvlag var skåret af

Felt M.

Da korets østlige afslutning ikke fremkom i felt N, blev der åbnet et mindre felt umiddelbart vest for parkens østlige gangsti. Feltet var, som nævnt, 0.6 x 6 meter. Ved maskingravningen fremkom ingen fundamentssten.

I feltet fandtes i undergrunden nedgravninger efter mindst 5 begravelser (hvoraf MG3 sandsynligvis er en barnegrav), der ikke blev gravet ud, -kun kistesøm blev taget op da de lå i afrensningsslaget.

Korets østlige afslutning sås kun som en plyndret fundamentsgrøft i nord- og sydprofilen.

Fundamentsgrøften, MK, var ca. 1.2 m bred og bestod af mørtel- og murbrokker iblandet sand. Under den plyndrede fundamentsgrøft sås i nordprofilen omkring og under MK et lag omrodet undergrundssand med enkelte teglbrokker, ML, mens der i sydprofilen under fundamentsgrøften var et lag af muldblandet sand, MF. Denne uensartethed må skyldes begravelserne. En begravelse, MG3, må være ældre end opførelsen af korets østgavl, idet den lå direkte under fundamentsgrøften.

At der var tale om en fundamentsgrøft og ikke en tilfældig nedgravning, blev understreget af fundet af flere gulvlag/afretningslag, MB, MC, MD, ME og MF. I nordprofilen var lagene MH, MB, MC, MD, ME og MF tydeligvis gennemskåret af begravelsen MG1. I sydprofilen var lagene MD, ME og MN ligeledes gennemskåret af en begravelse MG5, mens gulvlaget MO, som var en difus blanding af sand, brændt sand, knust tegl og kalkpletter, lå op til fundamentsgrøften MK.

I felt M opsamledes enkelte fragmenter af 17-1800-tals keramik foruden en grøn glaseret teglflise.

Med fundamentsgrøften i felt M er kirkens længde, forudsat at skibets afslutning er udfør sideskibets, ca 28 meter, udvendigt målt. Korets østgavl flugter med østfløjens vestmur.

Kirkens propotioner synes at vise, at kirken kun har haft et nordligt sideskib, mens der mod syd har været en korsgang, der er bredere end de øvrige (3.8 meter mod 1.4 meter).

Sammenfatning.

I felt L fremkom sideskibets nordlige langvæg samt afslutningen mod vest og øst. Sideskibet har været 20 meter langt og 5.4 meter bredt. Om det har været adskilt fra skibet af søjler eller en mur, lod sig på grund af bevaringsforholdene ikke fastslå.

I felt M fremkom korets østgavl i form af en plyndret fundamentsgrøft. Flere tynde gulvlag var skåret af

begravelser.

Skibet har været ca. 27 meter langt og ca. 8.8 m bredt. Korets længde arkæologisk ikke er påvist, men det må formodes at have været mellem 16 og 18 meter langt og korets østafslutning skal derfor søges under parkeringspladsen øst for det firfløjede anlæg. Ombygninger og tidsmæssige forskydninger lod sig ikke fastslå ved udgravningerne, idet kirken bærer præg af at have stået som ruin i omtrent 300 år og derfor fremtræder meget plyndret.

Næstved, 11.5.1992

Jette R. Orduna

begravelser.

Skibet med kor har været ca. 26 meter langt indvendigt målt og ca. 8.8 m bredt. Ombygninger og tidsmæssige forskydninger lod sig ikke fastslå ved udgravningerne, idet kirken bærer præg af at have stået som ruin i omtrent 300 år og derfor fremtræder meget plyndret.

Næstved, 11.5.1992

Jette R. Orduna

Lagbeskrivelser.

Felt L.

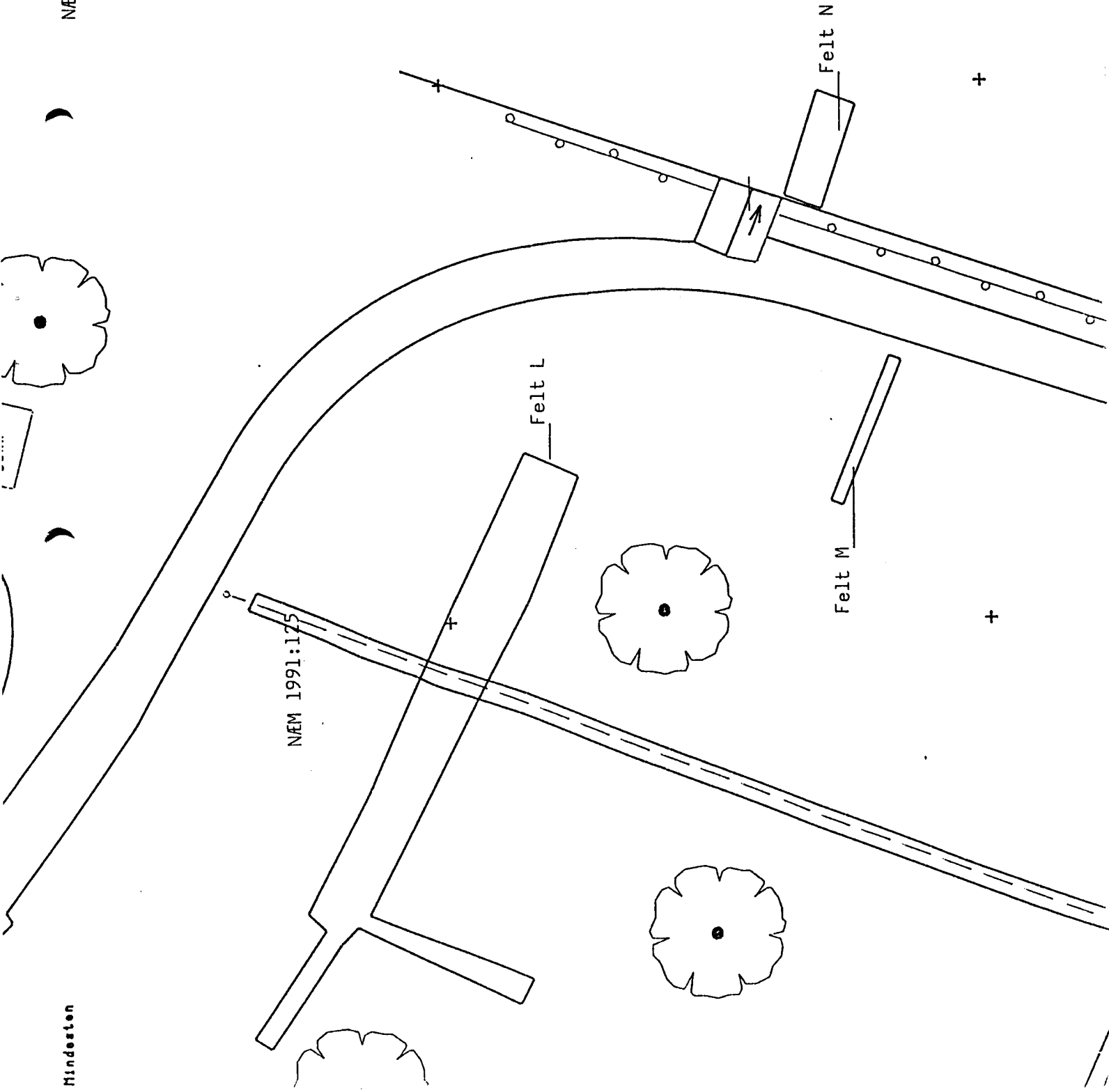
- LA Keramikopsamling fra maskingravningen, fortrinsvis fra LT og LV.
- LB Omrodet undergrundssand med en del fundamentssten samt tegl- og mørtelstumper.
- LC Fundamentsgrøft bestående af sandblandet muld med mange teglstumper og to større marksten.
- LD Sandblandet muld med en del teglstumper.
- LE Undergrundssand med en del flint.
- LF Sand med tegl- og mørtelstumper indeholdende ikke udgravede begravelser samt omrodede knogler.
- LH Sandblandet muld indeholdende begravelser og omrodede knogler.
- LJ Fundamentssten.
- LK Stræbepilleunderlag bestående af store marksten, der ligger i muldblandet sand med undergrundssand direkte under stenene.
- LL Muldblandet sand med mørtel- og teglstumper.
- LM Fundamentsrest bestående af én større marksten.
- LN Fundamentssten i LO.
- LO Kraftigt nedbrydningslag med meget mørtel. Herunder undergrund.
- LP Opsamling af kalk/mørtelstumper med kalkmalinger i rød, grøn og gul. Ligger i sandlaget, LH, med omrodede begravelser.
- LR Nedbrydningslag med tegl- og mørtelbrokker.
- LS Sandblandet muld med enkelte teglbrokker.
- LT Muldlag med enkelte brokker.
- LV Mørkt muldlag med få brokker.
- LX Sandblandet muld med enkelte brokker (som LS).

Felt M.

- MB Sand med kalkpletter.
- MC Sandblandet muld.
- MD Muld med brændt sand og knust tegl.
- ME Brændt sand med knust tegl.
- MF Sandblandet muld.
- MH Muldlag med tegl- og mørtelbrokker.
- MJ Muldlag med færre tegl- og mørtelbrokker.
- MK Nedgravning med fyld af sandblandet mørtel- og teglbrokker.
- ML Omrodet undergrundssand med enkelte teglbrokker.
- MM Rent sand.
- MN Sand.
- MO Difus blanding af sand, brændt sand, knust tegl og kalkpletter.

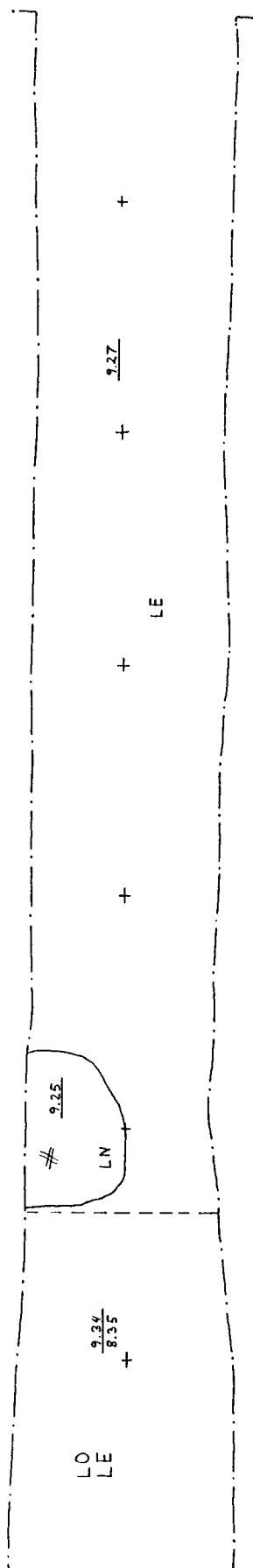
NEM 1992:017

Mindosten

NEM 1991:175

LO
LE

$\frac{9.34}{8.35}$
+

$\frac{9.25}{}$
LN

+

+

LE

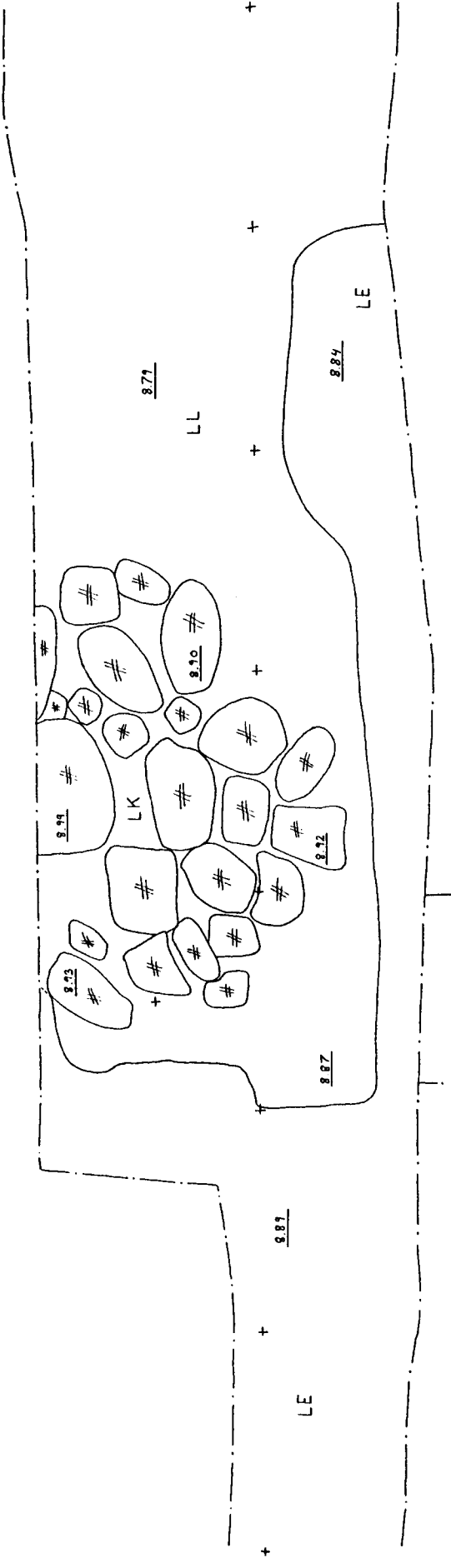
$\frac{9.27}{}$

+

+

+

+

1991:05

8.97

LE

LE

9.44 #

LJ

+

LH

+

2.22

+

LP

+

LF

9.26

+

LF

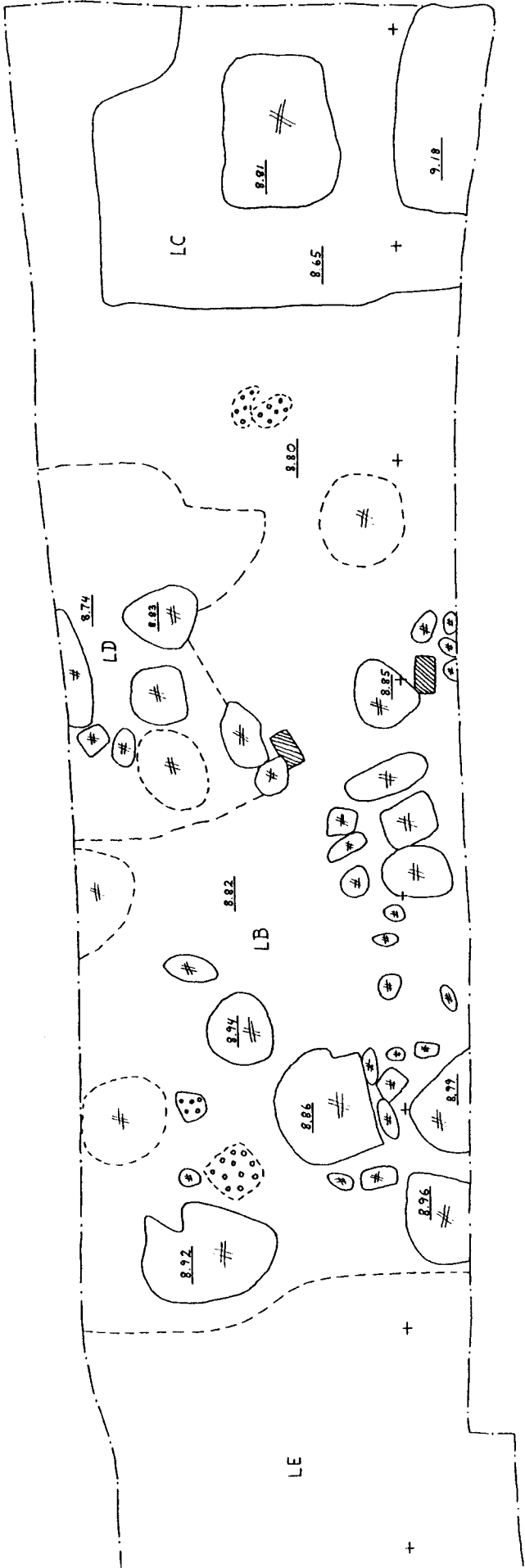
9.06

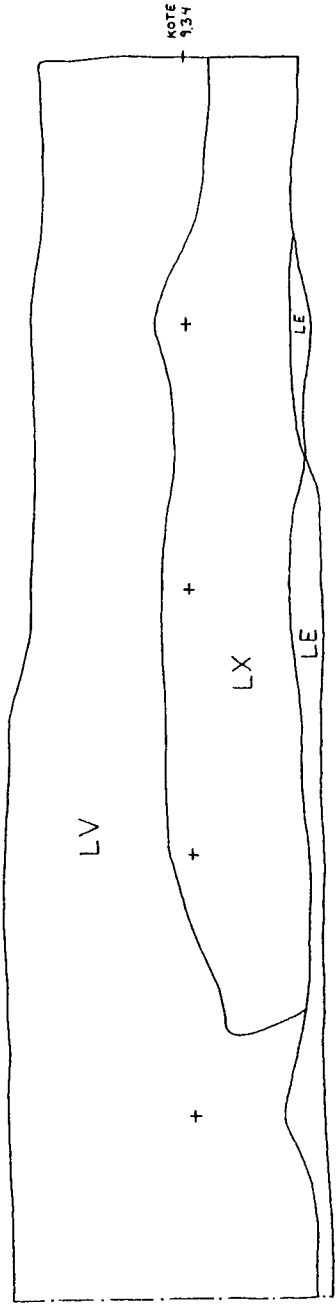
+

+

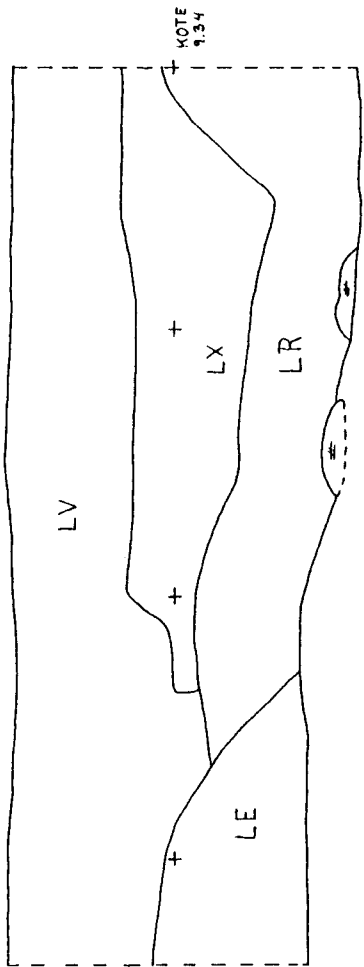
⊕

8.94

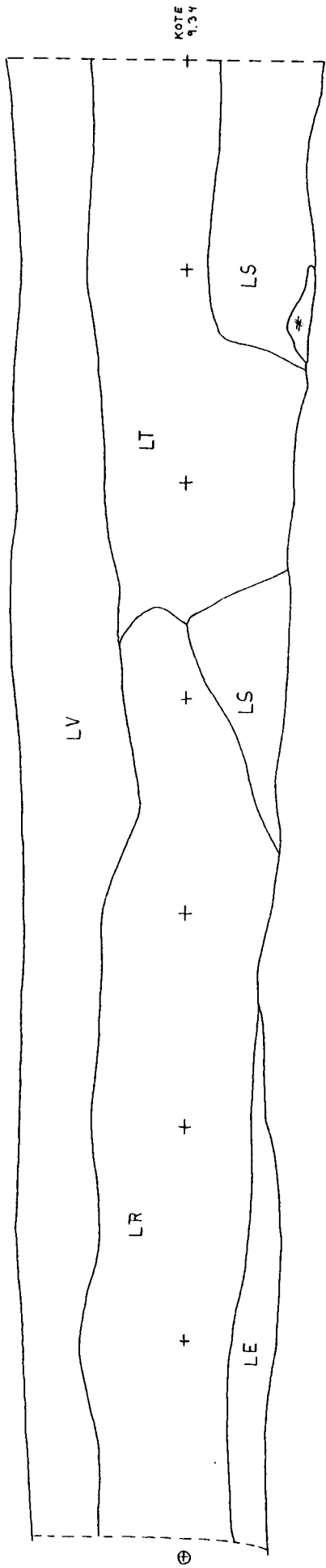

+

KOTE
9.34

LV

LR

LE

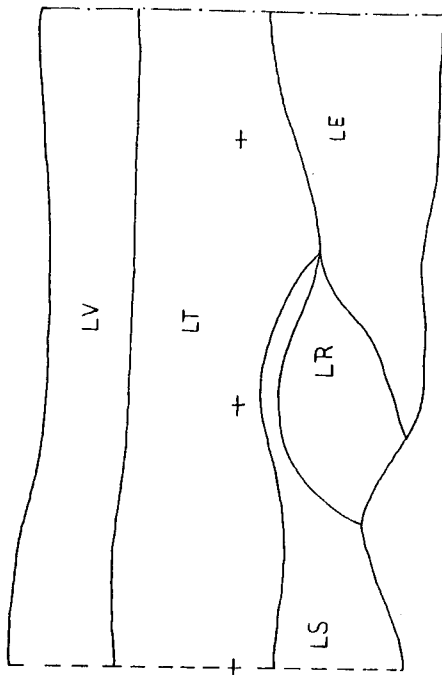
LS

LT

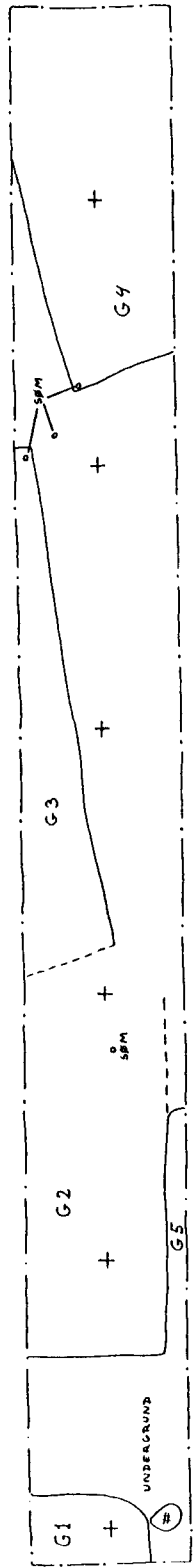
LS

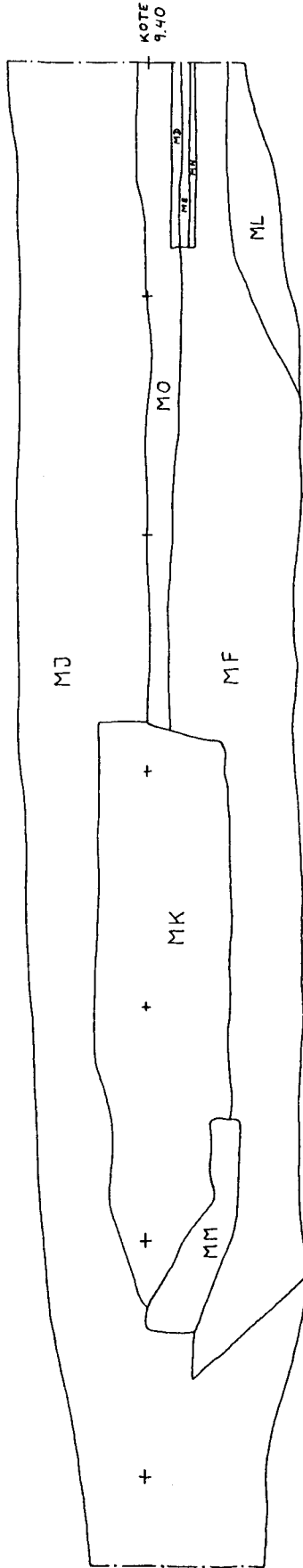
⊕

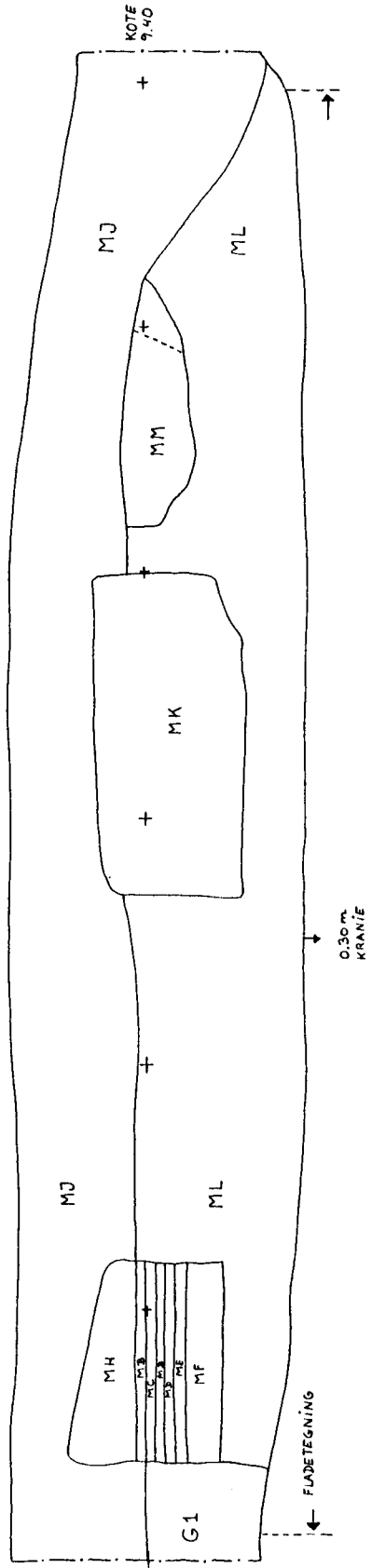
*

+ NOTE
9.34

Fotoliste**NÆM 1992:017**

S/H	Dias	Motiv	Set fra
92:04:02			
17	7	Felt L	Ø
	9	Felt L	Ø
18	10	Felt L	Ø
	12	Felt L	Ø
92:04:03			
2	13	Felt L	V
3	14	Felt L	V